

UDK: 338.48:7/8(497.6)
DOI: 10.5937/KonGef24006M
Прегледни научни рад

КУЛТУРНИ И ЕДУКАТИВНИ ТУРИЗАМ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – КРИТИЧКИ ОСВРТ НА СТАЊЕ И МОГУЋНОСТИ

Мира Мандић¹, Александар Мајић²

Апстракт: Културни туризам као облик туристичке понуде има све већи удио у укупним туристичким кретањима. Разноликост културних мотива, интегрише културни туризам у друге облике туристичке понуде што доприноси његовој популаризацији. Глобални информативни системи, разнолике могућности саобраћајног повезивања и смјештаја омогућују укључивање све већег броја младих људи који путујући упознају географске просторе. Културни туризам има велики едукативни значај, те је његовом развоју и промоцији нужан комплекснији приступ. Простор Републике Српске, физичко-географски и културолошки, врло је хетероген. Насупрот бројности потенцијалних туристичких мотива карактерише га транзитни туризам. Радам се апострофира низак степен познавања геопросторних потенцијала и њихове заштите, тиме и ограничене промоције и укључености у туристичку понуду. Полазећи од основних задатака географске науке и њене улоге у образовном систему, аутори дају критички осврт на развој културног и едукативног туризма, као полазне основе за едукацију младих и одговорно понашање према геопросторним потенцијалима тиме и виши степен туристичког вредновања простора. Аутори предлажу виши степен укључивања младих у културни и едукативни туризам кроз нове приступе обавезним и ваннаставним школским активностима: ученички пројекти, излети, школе у природи и ђачке екскурзије у основним и средњим школама. Предлаже се систематични приступ едукацији ученика у упознавању локалне средине и националног простора наведеним активностима по дидактичким принципима: од ближег ка даљем и од познатог ка непознатом, ширећи географски простор упознавања у складу са узрастом ученика. Предложени концепт омогућује рано укључивање младих у истраживање локалне средине, одговорно понашање и промоцију њених вриједности. Очекивани исходи едукативног рада са младима у конкретној средини и њихова прва туристичка путовања су усвојеност туристичке и укупне културе конципиране за чување идентитета, одговорно дјеловање и допринос одрживом развоју туризма и потенцијала локалних заједница.

Кључне ријечи: културни туризам, Република Српска, едукација образовни систем.

УВОД

Бројне су дефиниције туризма међу којима треба нагласити да је то начин провођења слободног времена изван мјеста становања и привредна дјелатност услужног карактера. Посматран као сектор дјелатности, туризам има тенденцију раста удјела у структури укупне привреде и БДП већине држава. У појединим државама достиже удио и до 40% укупних прихода. Све чешће говори се о индустрији туризма чиме се апострофира константан пораст учесника у туристичким кретањима, пораст запослених у туризму и усложњавање структуре туристичких услуга као посљедице све сложенијих захјева туриста. Док су својевремено путовали углавном припадници богатих слојева друштва, савремена путовања укључују све више младих људи скромног буџета. Мотиви, правци и структура учесника туристичких кретања, међусобна условљеност туристичке понуде и потражње, бројним факторима природне, социјалне и културне средине чини туризам врло „сензибилном“ дјелатности. Географска средина, стил живота, геополитичке, економске, културне, еколошке, инфраструктурне прилике, друштвени процеси и појаве различитог карактера основни су фактори који утичу на перцепцију туристичке погодности неког простора и бројне појавне облике туризма и туристичке праксе да се слободно може говорити о „феномену туризма“ као специфичној култури савременог начина живота.

¹ Универзитет у Бањој Луци - Природно-математички факултет. Младена Стојановића 2, Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина, mira.mandic@pmf.unibl.org, ORCID: 0000-0003-3079-3251

² Универзитет у Бањој Луци - Природно-математички факултет. Младена Стојановића 2, Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина, aleksandar.majic@pmf.unibl.org, ORCID: 0000-0002-7247-5035

Туризам је дјелатност коју одликује високи степен мултипликације јер задира у бројне области човјековог живота и душтвене заједнице (Ћомић, 1990). Бројност потенцијалних туристичких мотива ограничена је бројним факторима емитивних и рецептивних туристичких тржишта, који нису увијек објективни, већ често произлазе из искривљене перцепције и предрасуда због недовољног познавања неког географског простора. С тога комплексност и систематичност приступа вредновању географског простора, чувању и унапређивању његових потенцијала те едукацији становника као потенцијалних пружаоца туристичких услуга или будућих туриста, намеће се као нужност.

ЦИЉ РАДА И МЕТОДОЛОГИЈА

Фокус рада на едукативним садржајима простора произлази из вишеслојне природе географске науке и њених образовних, функционалних и васпитних задатака у вредновању и организацији националног простора и живота у локалној средини. С тога аутори стављају тежиште на културни и едукативни туризам полазећи од едукације младих за одговорно понашање и дјеловање у простору. Акцентује се значај примјењене наставе у основном и средњошколском образовању у оквиру наставних планова и програма редовне наставе и изваннаставних активности и њеним задацима, моћу којима, чување, његовање и промоција природног и културног наслеђа као ресурса националног простора. Образовање и васпитавање младих генерација, које ће бити свјесне идентитета и потенцијала, подразумијева добро познавање простора и развојних процеса те одговорно понашање. Упознавање простора у пракси почиње ђачким екскурзијама, усвајањем опште и туристичке културе.

Свјетска туристичка организација (WTO) и Европска асоцијација за туризам и слободно вријеме и образовање (ATLAS) процјењују да културни туризам чини око 40% укупних туристичких кретања (WYSETC, 2022). Овај облик туристичких кретања има врло широку понуду туристичких мотива што утиче на сложену типологију. Културни туризам подразумијева: историјски, археолошки, манифестациони, вјерски, умјетнички, едукативни и друге облике туристичких кретања која обухваћају сложену структуру учесника од оних који имају снажан мотив до случајних учесника (McKercher & Du Cros, 2003), са константним увођењем нових културних садржаја. Укључује и студенте који бораве на школовању до једне године трајања изван мјеста сталног боравка те се упознају са другим културама. Њихова бројност је у сталном порасту. Култура се може посматрати као иницијални фактор развоја. Представља значајан медијум у комуникацији, тиме је и кохезиони фактор у повезивању људи и простора (Mandić et al. 2022). Посматрајући културу из угла њеног зачаја за идентитет простора и као репрезентативног „амбасадора“ поставља се питање едукованости младих генерација у познавању националног простора и идентитета и улози културе као покретача просторног развоја. Укључивањем у туризам култура добија и социјални и економски значај те постаје моћно средство у формирању социо-културног капитала (Живковић, 2020). Едукативни туризам обухвата разне аспекте културног туризма, али истовремено односи се и на друге аспекте упознавања простора који нису доминантно из области културе, из којих произлазе специфични облици туризма, као што су геотуризам, екотуризам и други, који претпостављају специфична предзнања и едукацију. У омладинским путовањима која су едукативног карактера углавном учествују студенти, са укупним кретањима око 300 милиона, на глобалном нивоу (UN, WTO, 2022). Почетак едукативних путовања може се условно довести у везу са тзв. Великом Турнејом од XVII. до половине XIX. вијека кад су младићи из богатих слојева друштва одлазили на дуга путовања стандардним итинерерима који су им пружали прилику да се квалитетније образују, стекну искуства, изграде идентитет и укључе у више друштво (O'Reily, 2006). У савременом образовању ђачки излети и екскурзије дио су обавезног наставног плана, те је њихово планирање и провођење изузетно важно за образовање ученичке популације чије су когнитивне способности у пуном развоју, а полед на свијет у формирању.

Полазећи од чињенице да су организована путовања дио наставног процеса, подразумева се усклађеност са наставним планом и циљевима образовања, као и економска доступност свим ученицима. Обзиром да су примјери из праксе провођења ђачких екскурзија и школа у природи економски неприватљиви дијелу ученичке популације и тек дјелимично усаглашени с образовним, васпитним и функционалним циљевима, аутори износе приједлог другачије њихове организације. Изнесени ставови имају за циљ боље упознавања локалне средине и ресурса националног простора, стицање функционалних знања за живот и будуће професије те већи степен социјализације дјеце. Геопросторни потенцијали Републике Српске у функцији туристичке валоризације много су већи од степена развоја туризма, те едукација младих има за циљ боље упознавање локалне средине и националног простора, одговоран однос према ресурсима и промоцију туристичких вриједности. Рад се заснива на анализи наставних планова

и програма ђачких екскурзија (подаци Министарства просвјете и културе Републике Српске), Стратегији развоја туризма Републике Српске (Стратегија развоја туризма, 2010–2021. и 2021–2027), анализи стања природног и културног наслеђа (Завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа РС (ЗЗКИПНРС)), подацима Републичког завода за статистику о туристичким кретањима (Статистички годишњак 2023), као и на анализи стручне литературе (Ћомић, 1990; Mc Keercher & Du Cros, 2003; Mandić et al. 2022; Живковић, 2020; O'Reilly, 2006; Станковић, 2019). Предложени облици едукације изван учионице искључују социјалну диференцијацију ученика, омогућују комплексну и практичну едукацију у упознавању националног простора и локалитета који имају висок степен очуваности природних и културно-историјских вриједности, као и непрепознате потенцијалне локалитете за изградњу културног идентитета туристичке дестинације и виши степен развоја туризма, као и укупног развоја.

ДИСКУСИЈА И РЕЗУЛТАТИ

Географски посматрано, Република Српска (РС) је изузетно хетероген простор. У физичко-географском смислу обухвата три физичко-географске цјелине (Панонску, планинско-котлинску и субмедитеранску) чије геолошке, морфофизиономске, климатске, хидролошке и биогеографске карактеристике творе мноштво различитих форми рељефа, хидросистема и биогеографских различитости и бројних ендемских врста. Њихове посебности потенцирају нужност различитог степене заштите, која се одвија споро. Дезинтеграцијом СФР Југославије и формирањем Босне и Херцеговине (БиХ), осим националних паркова „Козара“ и „Сутјеска“, остала подручја су изгубила статус заштићених. Стављање под заштиту других подручја природних вриједности одвија се постепено. Карактер процеса приватизације и сукоб заинтересованих страна у заштити и експлоатацији ресурса, угрожавају управљање појединим природним добрима и њихову очуваност. До 2024. године под различитим категоријама заштите налазе се 34 природна добра: Национални паркови: „Козара“, „Сутјеска“ и „Дрина“; паркови природе: „Прача“, „Тара“, Оријен“, „Требевић“ и „Уна“; природни резервати и станишта (ЗЗКИПНРС). У културно-цивилизацијском смислу Босна и Херцеговина, тиме и Република Српска као њен интегрални дио, налази се у додиру три цивилизацијска круга: западноевропског (католичког), источноевропског (православног) и оријенталног (исламског). Срби, Хрвати и Бошњаци, са Јеврејима и националним мањинама досељеним у периоду аустро-угарске управе, творе изузетно богатство различитих културних утицаја и пракси видљивих у простору кроз архитектуру и просторну организацију, а у друштву кроз социјалну организацију, духовни живот и нематеријалну културу (умјетност, фолклор, гастрономија, итд.). Завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске (ЗЗКИПНРС) највиша је државна институција која брине о укупном наслеђу, његовој угрожености и заштити. Непокретна културна добра, укупно 727 евидентираних пописом 1986. године у простору БиХ као појединачна, цјелине и комплекси разврстана у грађевине и споменике обухватају период од палеозоика до краја аустро-угарске управе. Између осталих регистроване су 172 средњовјековне утврде, 95 некропола и више хиљада стећака (ЗЗКИПНРС). Многа су добра оштећена у грађанском рату, а њихову стручну реконструкцију отежава недостатак средстава и документације. Саобраћајно-географски положај БиХ и Републике Српске између средње и западне Европе и Медитерана, великих туристичких емитивних и рецептивних подручја дефинише туристичко-географски положај врло повољним. Иако има велики потенцијал у планинском, бањском, вјерском, манифестационом, рекреативном, еко и етно туризму, РС као и БиХ у цјелини, карактерише транзитни туризам. Просјечно задржавање туриста у РС је око 2,3 дана (РЗСРС, 2023). У оквиру БиХ, најпосјећенија туристичка мјеста су Сарајево, Високо (пирамида), Мостар (оријентални дио) и Међугорје (ходочашће). Наведени локалитети изван су Републике Српске. Најпосјећенија туристичка мјеста у РС су урбани центри Бања Лука (*city break* и манифестациони туризам) и Требиње (близина Јадранске обале – Дубровник и Бока Которска, вјерски, манифестациони и конгресни туризам). Бањски и планински туризам, иако имају највећу удио у туристичким кретањима у РС, углавном су сезонског карактера и специфичне структуре туриста. Мала површина територије РС омогућава масовна излетничка и викенд кретања становништва, али тај облик туризма тек је у развоју, што се може објашњавати социјалним приликама, али и неразвијеном културом путовања. Према подацима Републичког завода за статистику Републике Српске за 2022. годину, укупан број туриста у Републици Српској износио је 437.781, који су остварили 1.036.569 ноћења, са већим учешћем домаћих туриста. Важно је нагласити веома малу заступљеност туристичких кретања усмјерених ка одмаралиштима, објектима за краћи одмор и камповима, што потврђују подаци о само 3.040 домаћих и 8.636 страних туриста, са остварених 20.884 ноћења у наведеним објектима у 2022. години (РЗСРС, 2023). Наведене чињенице указују на слабу туристичку посјету руралне унутрашњости РС са бројним природним и културним вриједностима, које је неопходно боље представити потенцијалним туристима и широј јавности.

Умрежавањем туристичких мјеста и локалитета, условно простор РС дијели се на следеће туристичке зоне: Зона Националног парка Козара; Зона природног резервата Бардаче (девастиран приватизацијом) и кањона Врбаса и Градом Бањом Луком; Зона туристичко-рекреативног центра Бање Врућице (Теслић); Сребреничко-дринска зона (археолошки локалитет Склани са Националним парком Дрина); Санско-пливска зона; Јахоринска зона; Зона Националног парка Сутјеска и Херцеговачка зона са Градом Требињем. Наведене зоне чини више локалитета вриједних природногеографских и антропогеографских туристичких мотива.

Поједина природна и културна добра нису под степеном заштите који заслужује њихов природни раритет или историјски значај, док поједина иако формално заштићена, у пракси су изложена даљњем пропадању или нису вреднована. Реконструкција културно-историјских добра се споро одвија (примјер градских утврда Кастел у Бањој Луци, Добоју и Зворнику). Више је примјера културно-историјских споменика који нису физички доступни, иако регистровани као туристички потенцијал (средњовјековне утврде Звечај и Гребен поред Бање Луке, стећици на више локалитета на простору Источне Херцеговине, итд.). Залагањем локалних заједница, туристичких организација и школа могуће је елементарно заштитити културна добра, омогућити доступност и промовисати те уицати на свијест грађана о њиховој вриједности и заштити. Заштита добара која су непреносива, неумножива, непоновљива, са високим степеном куриозитета имају посебну вриједност у туристичкој потражњи (Stanković, 2019), а тиме је већа и одговорност друштва.

Школе у природи, излети и ђачке екскурзије заузимају значајно мјесто у туристичким кретањима. Слично правцима туристичких кретања старијих туриста, годинама ђачке екскурзије и школе у природи одвијају се углавном изван граница РС, а у средњошколском узрасту на врло удаљеним дестинацијама чији садржаји не прате наставни план. Тиме ученици постају редовна туристичка клијентела туристичким агенцијама, а школе диференцирано приступају дефинисању дестинације као својеврсном друштвеном статусу. Ученици техничких школа матурске екскурзије углавном реализују у ближем окружењу РС, односно националном културном простору (Србија, Црна Гора) и ширем (Грчка). Гимназијалци се опредјељују за удаљеније, скупље и дуже путовање углавном преко Италије и Француске до Шпаније, дакле изван националног културног простора у земље са којима не постоје значајније културно-историјске везе. При томе исти ученици нису предходно упознали простор Републике Српске. На жалост, и дјеца и родитељи сматрају да РС нема вриједних туристичких мотива. Неусклађеност социјалних прилика, наставних планова и плана екскурзија најчешће се правда недостатком квалитетних смјештајних капацитета у РС за већи број корисника у истом временском периоду. У мјесецу мају око 30.000 ученика основних и средњих школа учествује у вишедневним туристичким кретањима због извођења наставе изван учионице. Полазећи од чињенице да се већи дио школа у природи (нижи разреди основне школе) реализује у хотелима и изван граница РС, поставља се питање кад се и да ли се дјеца упознају са локалном средином кад изостаје основни дидактички принцип учења од познатог ка непознатог и од ближег ка дањем.

Просторном компаративном анализом стручне литературе и теренким радом аутори утврђују да свака од наведених туристичких зона, а тако и већина јединица локалних самоуправа (ЈЛС) има више природно-географских потенцијала за упознавање геолошких, хидролошких феномена и екосистема као и археолошких, културно-историјских и споменика етно културе од најстаријег периода до савременог доба (остац неолитских и римских насеља, римске цесте, ранохришћанске цркве и средњовјековни манастири и утврде, стећици, градитељско наслеђе турског и аустро-угарског периода, народна архитектура и обичаји, мјеста историјских дешавања и стратишта, знамените историјске личности, књижевници итд). Републиком Српском пролази туристичка траса Via Dinagica, простор је крашких феномена са бројним истраженим и слабо истраженим пећинама, богатством ријекама и кањонима природним резерватима и ријетким врстама. Њихови посјетиоци су углавном страни туристи истраживачких, спортских и еколошких склоности који се информису путем друштвених мрежа, мање туристичких организација и агенција. Наставни планови недовољно пажње посвећују аспектима природног и културног наслеђа као интегралном дијелу идентитета простора и развојном потенцијалу. С тога може се слободно рећи да становништво РС недовољно познаје свој простор, историју и културу, те је недовољно упућено у могућности њиховог туристичког вредновања, тиме и промоцију. Нова Стратегија развоја туризма, за разлику од предходне (Стратегија развоја туризма РС 2010-2021; Стратегија развоја туризма РС 2021-2027), не издваја туристичке локалитете и зоне нити даје смјернице на којима се може заснивати развој туризма, а не препознаје ни едукативни туризам.

Полазећи од наведеног потенцијала и чињенице да је рано образовање период кад се успоставља систем вриједности и упознаје простор, крајње је вријеме да теоријски приступ школама у природи и екскурзијама буде имплементиран у функционалну праксу. Изостајање рада са дјецом на терену у оквиру излета, ваннаставних активности и школа у природи у

локалној средини резултира непознавањем простора становања и културе заједнице у којој одрастају, као и недостатком функционалних способности. Рад на упознавању, уређењу и промоцији потенцијала локалне средине кроз мале пројекте, умјесто фактографских такмичења, допринио би квалитети образовања и васитно утицао на одговорно понашање дјеце према заједници у којој живе. Свјесни њених вриједности били би мали амбасадори своје средине и тиме допринио промоцији њених укупних вриједности. У коначном, одговоран однос према природном и културном наслеђу резултирао би већим степеном туристичког вредновања истог, тиме и укупном развоју.

У простору РС, посматрајући у цјелини природно и културно наслеђе, могуће је дефинисати неколико тематских траса са више вриједних појединачних локалитета раличите истражености. Њихов едукативни значај може бити учионица на отвореном, истраживачки полигон за ученике и студенте. Дуж тематских траса могуће је имплементирати друге садржаје простора за комплекснију едукацију и коначну туристичку понуду. Примјери тематских траса:

- Планине динарског лука
- Пећине РС и крашки феномени
- Ријечни токови (Сана, Уна, Врбас, Дрина, итд)
- Језерска и барска подручја (Зеленгора, Бардача, итд)
- Кањони и клисуре
- Национални паркови (могућност трансграничног повезивања са парковима у Хрватској, Црној Гори и Србији)
- Римске цесте
- Средњовјековни каравански путеви
- Средњовјековне утврде
- Православни манастири и духовност
- Упознавање историје на мјестима устанака, битака и стратишта
- Упознавање традиционалне културе, обичаје и занате
- Путеви страних дипломата и путописаца (Александр Гиљфердинг, Артур Еванс, Евлија Ђелебија, Ребека Вест, итд)
- Трасе „Ђиром“ кроз БиХ/РС
- Рударство кроз историју – музеји на отвореном
- Књижењници и завичај (Алекса Шантић, Јован Дучић, Петар Кочић, Бранко Ћопић, итд)
- Културна баштина руске бијеле емиграције
- Знамените личности локалне средине - допринос друштву... итд.

Наведени мотиви могу се интегрисати у више наставних предмета, излета, школа у природи и екскурзија. Истовремено могу представљати туристичке итинерере. Наставни процес у учионици и зван учионице треба би укључивати рад ученика на истраживању наведених тема у својим локалним срединама, као и размјену постигнућа са ученицима из других средина и ширег простора, кроз едукативне кампове. У том контексту намеће се потреба промјене концепта ђачких екскурзија као класичних туристичких путовања у креативни-истраживачки концепт. Истовремено, неопходно је промијенити приступ такмичења дјеце и различитим областима, у правцу истраживања. Покретање едукативних радионица у току цијеле године, едукативних кампова за младе из земље, дијаспоре и иностранства, размјене студената само су дио неискоришћених могућности у образовању младих, истовремено и обогаћивању едукативног и културног туризма. Неискоришћени потенцијали школа, планинарских домова, војних касарни и других објекта, који више нису у функцији, са мало улагања могу се трансформисати у едукативне кампове са значајним смјештајним капацитетима и потребном инфраструктуром. Кад би млади људи на терену упознали потенцијале простора, њихова перцепција о Републици Српској значајно би се промијенила.

ЗАКЉУЧАК

Образовни систем РС не посвећује довољно пажње садржајима националног простора, културе и идентитета. Генерације младих људи завршавају своје образовање са недовољно спознаја о својој пролости и културном идентитету због чега не сагледавају објективно улогу националне културе у свјетској култури. Предрасуде да се на територији БиХ и РС нема шта

значајно видјети нити предствити другима утичу на њихов однос према простору, сагледавање перспективе и животне одлуке. Развој едукативног туризма, нарастајућег облика туристичке понуде широм свијета, првенствено међу младим људима, може се посматрати као прилика да сами боље упознамо себе, а и други упознају нас. Проведене реформе основног и средњег образовања у РС редуковале су предмете националног образовања (географија, историја, српски језик). Постојећа пракса извођења школа у природи и ђачких екскурзија додатно утиче на маргинализацију познавања националног простора. Концепт упознавања локалне средине и националног простора кроз систем школа у природи, ваннаставних активности, екскурзија и такмичења у пројектним активностима истраживања и унапређења локалне средине може доприносити квалитетнијој едукацији и већој активности младих у заједницама у којима живе. Истовремено, утицало би се на креирање нових туристичких садржаја и промоцију националног простора. Тиме би култура кроз едукативни и културни туризам испунила свој задатак просвјетитеља и амбасадора.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Ћомић, Ђ. (1990). Neki teorijski i praktični aspekti turističke valorizacije, *Turizam, broj 6*. Turistički savez Hrvatske.
- Mandić, M., Puhalo, D., Delić, D. (2022). Cultural Tourism an example of Russian Heterage in the Republic of Srpska (pp. 136-140). *VII International Scientific and Practicular Conference „Priority directions and problems od development of domestic and international tourism”*. Yalta, Republic of Crimea.
- McKercher, B. & Du Cross, H. (2003). Festing Cultural Tourism Typology. *International Journal of Tourism Research* 5(1), 45–55.
- Министарство просвјете и културе Републике Српске. <https://vladars.rs/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/Pages/default.aspx>
- O'Reily, C. (2006). From drifter to gap year tourist: Mainstreaming backpacker travel. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 998–1017.
- РЗСРС (2023). *Статистички годишњак 2023*. Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске. https://www.rzs.rs.ba/front/category/8/?left_mi=287&add=287
- Stanković, M. C. (2019). Turistička valorizacija kulturnih dobara Srbije. U D. Filipović, V. Šećerov, B. Lukić, U. Radosavljević, M. Marić (ur.) *Planska normativa zaštite prostora i životne sredine* (str. 317-329). Beograd, Asocijacija prostornih planera Srbije. Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet Beograd.
- Стратегија развоја туризма Републике Српске, 2010–2021 (2009). Бања Лука: Влада Републике Српске <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/MTT/Pages/default.aspx>
- Стратегија развоја туризма Републике Српске, 2021–2027 (2021). Бања Лука: Влада Републике Српске <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/MTT/Pages/default.aspx>
- Завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске <https://nasljedje.org/>
- Живковић, М. (2020). *Запани Балкан у контексту односа центар–периферија*. Бања Лука: Географско друштво Републике Српске.
- WYSETC (2022). Glavna emitivna tržišta prema UNWTO. <https://www.wystc.org/>

CULTURAL AND EDUCATIONAL TOURISM IN THE REPUBLIC OF SRPSKA – CRITICAL REVIEW OF THE CONDITION AND POTENTIAL

Mira Mandić³, Aleksandar Majić⁴

Abstract: Cultural tourism as a form of tourist offer has an increasing share in overall tourist movements. The diversity of cultural motifs integrates cultural tourism into other forms of tourist offer, contributing to its popularization. Global informational systems and diverse possibilities of transportation and accommodation enable the inclusion of an increasing number of young people who, by traveling, get to know geographical spaces. Cultural tourism has great educational significance, thus its development and promotion require a more comprehensive approach.

The territory of the Republic of Srpska, both physical-geographical and cultural, is highly heterogeneous. Despite the multitude of potential tourist motifs, it is characterized by transit tourism. The work emphasizes a low level of knowledge of spatial potentials and their protection, thereby limiting promotion and inclusion in tourist offers. Starting from the basic tasks of geographical science and its role in the educational system, the authors provide a critical review of the development of cultural and educational tourism, as a starting point for education of young people for responsible behavior towards geospatial resources and a higher level of spatial tourism valorization. The authors propose a higher level of involvement of young people in cultural and educational tourism through new approaches in compulsory and extracurricular school activities: student projects, outings, nature schools, and student excursions in primary and secondary schools. A systematic approach to educating students about the local environment and national space is proposed through these activities based on the following didactic principles: from near to far and from known to unknown, expanding the geographical space of understanding in accordance with the age of the students. The proposed concept enables early involvement of young people in exploring the local environment, responsible behavior, and promotion of its values. The expected outcomes of educational work with young people in specific environments and their first tourist journeys are the adoption of tourist and overall culture designed for identity protection, responsible action and contribution to the sustainable development of tourism and the potential of local communities.

Keywords: cultural tourism, the Republic of Srpska, education, educational system.

³ University of Banja Luka - Faculty of Science, Mladena Stojanovića 2, Banja Luka, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina, mira.mandic@pmf.unibl.org, ORCID: 0000-0003-3079-3251

⁴ University of Banja Luka - Faculty of Science, Mladena Stojanovića 2, Banja Luka, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina, aleksandar.majic@pmf.unibl.org, ORCID: 0000-0002-7247-5035